

100 lecie działania Związków Zawodowych Metalowców w Polsce, które przypada w tym roku to dobry moment do przedstawienia historii naszej organizacji.

Korzystając z tej okazji, przedstawiamy Państwu historię Metalowców. Oczywiście w wielkim skrócie, gdyż nie sposób na kilku stronach opowiedzieć o 100 latach działalności Związku Zawodowego. Związku, który tak jak w wielu państwach Europy był prekursorem ruchu zawodowego na ziemiach Polski.

Pierwsze organizacje związkowe na ziemiach polskich, które w swojej nazwie użyły słowa „Metalowcy” powstały w roku 1869. W Bydgoszczy utworzono Związek Budowy Maszyn i Metalowców. W publikacjach można też znaleźć inną nazwę tego związku Związek Metalowców i Robotników Budowy Maszyn. W tym samym roku w Hucie LAURA w Siemianowicach powstaje liczący 1500 członków Związek Robotników Budowy Maszyn i innych Metalowców. Rok później w Poznaniu powstaje Związek Zawodowy Mechaników i Robotników Metalowych, którego członkowie wywodzą się z Zakładów Cegielskiego.

W 1871 roku Metalowcy po raz pierwszy zastrajkowali. Akcja miała miejsce w Fabryce Lilpopa w Warszawie. Protestowano przeciwko przedłużeniu dnia roboczego o 1,5 godziny i zaostrzeniu regulaminu pracy. Strajk zakończył się porażką, ale było to pierwsze tak poważne wystąpienie Metalowców w obronie interesów robotniczych.

Można by długo wymieniać organizacje Metalowców, które początki swej działalności datują jeszcze w XIX wieku. Powstawały na ziemiach Polskich wszystkich zaborów.

Zanim przejdziemy do roku 1908 wspomnimy jeszcze tylko powstałe w Bielsku Białej w 1891 roku Stowarzyszenie Robotników Żelaznych i Metalowych. Organizacja ta była jak na tamten okres liczna, bo zrzeszała około 900 członków. Natomiast w grudniu 1905 roku w Warszawie powstał Socjaldemokratyczny Związek Robotników Przemysłu Metalurgicznego. Organizacja ściśle współpracowała z Socjaldemokracją Królestwa Polskiego i Litwy.

Pamiętając o genezie ruchu Metalowców w Polsce wchodzimy w wiek XX.

W 1908 roku w Radomiu, Łodzi, Warszawie i na Śląsku powstały

tajne, klasowe Związki Zawodowe Metalowców. Ich współorganizatorami były: SDKPiL oraz PPS. I właśnie tę datę od lat, związkowcy z przemysłu metalowego uznają za symboliczny rok powstania ruchu zawodowego Metalowców w Polsce.

Niespełna dziesięć lat później w fabrykach metalowych pracujących na rzecz wojska i kolejnictwa wybucha fala strajków, których organizatorem był Socjalistyczny Związek Zawodowy „Metalowców”. Dwa lata później w 1919 roku w Cieszynie, Polski Związek Metalowców rozpoczął wydawanie tygodnika „Metalowiec”

To ważny moment w naszej historii, gdyż tygodnik społeczno – zawodowy „Metalowiec” ukazywał się do roku 1990, a więc ponad 70 lat. Jego wartość doceniali nie tylko związkowcy. W 1985 roku, Rada Państwa w uznaniu wybitnych zasług w działalności publicystycznej i społeczno – kulturalnej nadała naszemu Tygodnikowi Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Ten fakt jednoznacznie wskazuje jak ważną rolę odegrała i odgrywa prasa związkowa.

Dzisiaj w wielu naszych zakładach wydajemy biuletyny związkowe, jednak żaden z nich, jak zresztą cała prasa związkowa nie ma zasięgu ogólnokrajowego. Tym bardziej pamiętajmy o roli, jaką może i powinna ona odgrywać w naszej działalności.

Kolejnym ważnym wydarzeniem jest bez wątpienia Konferencja Metalowców w Warszawie w 1920 roku, na której doszło do połączenia Komunistycznego Związku Robotników Przemysłu Metalowego oraz będącego pod wpływem Polskiej Partii Socjalistycznej Związku Metalowców i Pokrewnych Zawodów. Utworzono jeden związek pod nazwą Związek Robotników Przemysłu Metalowego w Polsce. Pierwszy Zjazd tego związku miał miejsce w 1921 roku.

W okresie międzywojennym organizacje Metalowców rozwijały się w całym Kraju. Miały różne orientacje polityczne, ale zdecydowana ich większość pozostawała pod wpływem Partii Socjalistycznych i Komunistycznych.

Na naszą uwagę zasługuje II Zjazd Związku Robotników Przemysłu Metalowego w Polsce, który obradował w Warszawie w grudniu 1926 roku. Zjazd wystąpił przeciwko próbom przedłużania czasu pracy, zwrócił uwagę na zacofanie techniczne przemysłu metalurgicznego i trudną sytuację ekonomiczną metalowców.

Zwłaszcza ta ostatnia sprawa niewiele straciła na swojej aktualności do dzisiaj.

W dwa lata później dochodzi do rozłamu i powstaje obok wyżej wspomnianego Centralny Związek Zawodowy Metalowców Rzeczypospolitej Polskiej.

Ostatnie posiedzenie przed wybuchem II wojny światowej odbyło się 25 czerwca 1939 roku w Warszawie, a zorganizował je Zarząd Główny Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Metalowego w Polsce.

Podczas okupacji hitlerowskiej, już w marcu 1940 roku na Śląsku przeszła fala strajków i protestów, największa w Fabryce Urządzeń Mechanicznych w Dąbrowie Górniczej.

W 1943 roku przystąpiono do tworzenia konspiracyjnych związków zawodowych w przemyśle metalowym. Ukazuje się wiele podziemnych pism społeczno – zawodowych, w tym np. „Metalowiec Warszawski”

W sierpniu 1944 roku w Ostrówku powstaje pierwszy w tej części wyzwolonej Polski Oddział Związku Zawodowego Metalowców, który zwołał na 18 sierpnia 1944 roku pierwsze wybory do Zarządu Okręgu ZZM. Tenże Okręg Metalowców w październiku 1944 roku zawarł pierwszą po wojnie Umowę Zbiorową z lubelskimi zakładami.

W marcu 1945 roku zorganizowano pierwszy powojenny Zjazd Centralnego Związku Zawodowego Metalowców, który wzywał do jedności ruchu związkowego, podniesienia stopy życiowej, żądał podwyżek płac, polepszenia aprowizacji, wypłaty rent itp.

W tym czasie otwarto pierwszy dom wczasowo – sanatoryjny w Szczyrku.

Obradujący w lutym 1949 roku II Zjazd Metalowców w Chorzowie podjął uchwałę o podziale związku na osobne organizacje: metalowców i hutników oraz powołał Zarząd Główny Związku Zawodowego Metalowców.

W tym samym roku Związek nasz wprowadził się do zburzonego w 70 % budynku dawnego Hotelu Polskiego w Warszawie przy ulicy Długiej 29.

To Metalowcy odbudowali ten budynek po zniszczeniach wojennych

i do dnia dzisiejszego, a więc od blisko 60 lat mamy tam swoją siedzibę.

Wspomniany już rok 1949 miał ogromne znaczenie dla całego polskiego ruchu zawodowego. To w tym roku powołano do życia Centralną Radę Związków Zawodowych, która sprawowała kierownictwo nad całą działalnością związkową w Polsce.

Jeszcze dwie daty z tamtego okresu mają dla nas szczególne znaczenie rok 1960 kiedy Związek otrzymał sztandar i rok 1964 kiedy na wniosek Związku Zawodowego Metalowców Uchwałą Rady Ministrów ustanowiono „Dzień Metalowca”.

„Dzień Metalowca”, który tradycyjnie obchodzimy w ostatnią niedzielę marca, ma oczywiście znacznie dłuższą historię, jednak wspomniana Uchwała nadała mu ogólnokrajową rangę.

Cały czas działalności Metalowców od 1949 roku do dnia dzisiejszego trzeba podzielić na dwa okresy. Pierwszy trwał do 13 grudnia 1981 roku czyli do momentu zawieszenia działalności wszystkich organizacji związkowych działających w Polsce i drugi, który datuje się od października 1982 roku, kiedy to Sejm uchwalił nową ustawę o związkach zawodowych.

W pierwszym okresie, o czym warto pamiętać, to Metalowcy byli inicjatorami masowych wystąpień robotniczych. W roku 1956 protesty rozpoczęły się od wystąpienia robotników Cegielskiego w Poznaniu. Rok 1970 i wystąpienie gdańskich stoczniovców.

Zapewne nie wszyscy pamiętają, ale od 1948 roku Związek Zawodowy Pracowników Stoczniovcych został połączony z Centralnym Związkiem Zawodowym Metalowców.

W roku 1976 strajki rozpoczęły się w Zakładach Metalowych ŁUCZNIK w Radomiu i w URSUSIE. W 1980 ponownie strajkowano w stoczni.

Jakbyśmy nie oceniali tamtych lat, jakbyśmy z dzisiejszej perspektywy tłumaczyli podziały, także te związkowe, jakbyśmy patrzyli na ówczesnych liderów, nie ulega wątpliwości, że to Metalowcy i pracownicy zakładów przemysłu metalowego stali na czele protestów robotniczych. Występowali w obronie praw pracowniczych i godności człowieka. Bez względu na całościową ocenę tego okresu, zwłaszcza tą obiegową, pamiętając w jakich uwarunkowaniach politycznych działaliśmy, możemy być dumni z

naszych osiągnięć i inicjatyw.

To w tamtych latach ówczesne władze polityczno – państwowe usiłowały przerzucić odpowiedzialność za sytuację kryzysową na ruch związkowy – zarzucając nam niewłaściwe reprezentowanie interesów związkowców i pracowników. To w odpowiedzi na te zarzuty wzmagaly się protesty związkowe i pracownicze wyrażające niezadowolenie z warunków pracy i płacy.

W odpowiedzi kolejne ekipy rządowe ograniczały niezależność i samodzielność związków zawodowych. Ale pomimo tych ograniczeń ruch zawodowy ma w tym okresie wiele sukcesów. To czas, kiedy dbaliśmy o rozwój bazy wczasowej i sanatoryjnej. Uczestniczyliśmy w rozbudowie sieci przychodni zdrowia, bibliotek, domów kultury, kin. Wspieraliśmy rozwój sportu i turystyki.

W ramach Zarządu Głównego Związku Zawodowego Metalowców działało Zrzeszenie Sportowe „Stal” jedno z największych Zrzeszeń sportowych w Polsce, skupiające ponad 160 klubów sportowych z całego kraju, To z niego wywodziło się wielu medalistów olimpijskich, mistrzów świata i Europy. Rozwijał się także sport amatorski, nad którym patronat sprawowali Metalowcy.

Należy też wspomnieć o działalności na rzecz ochrony warunków pracy, współpracy z Państwową Inspekcją Pracy i o działalności w naszych zakładach Społecznych Inspektorów Pracy.

Metalowcy działali na rzecz ochrony rodziny, w tym matek samotnie wychowujących dzieci.

Nie sposób w tym krótkim rysie opowiedzieć o wszystkich inicjatywach i działaniach.

Życie szło do przodu, zmieniali się ludzie, zmieniała się Polska, zmieniali się Metalowcy.

Obradujący w październiku 1980 roku Nadzwyczajny Zjazd Delegatów ZZM postanawia, że związek jest organizacją samorządną i niezależną od organizacji politycznych, społecznych oraz administracji państwowej i gospodarczej. Zjazd uchwalił nowy Statut, w którym po raz pierwszy określono prawo do strajku, przyjęto program działania, na podstawie którego związek zawarł z pięcioma ministrami porozumienia dotyczące współpracy.

Ważnym postanowieniem Zjazdu było reaktywowanie 17 – tu

Zarządów Okręgowych. A obradujący w kilka miesięcy później tj w styczniu 1981 roku – XII Zjazd ZZM dokonał pełnej odnowy kadrowej i ocenił dotychczasowe działania Związku Zawodowego Metalowców. Jak się później okazało, był to ostatni Zjazd przed wprowadzeniem stanu wojennego.

Nowa ustawa o związkach zawodowych pozwoliła, co prawda na odbudowę struktur związkowych, ale jak dotychczas nie udało się odbudować siły, jaką związki reprezentowały. Organizacje związkowe powstawały tylko w zakładach pracy. Do struktur ponadzakładowych droga była daleka. Ale już wówczas, działacze nowych związków tworzyli społeczne grupy konsultacyjne o charakterze ponad zakładowym zdając sobie sprawę, że siła związku leży w ich jednoczeniu. W organizacjach Metalowców działania koordynujące wystąpiły najwcześniej w większych ośrodkach przemysłu maszynowego : w Łodzi, Bydgoszczy, Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie i Kielcach. Miały one jednak charakter lokalny.

Ważnym przedsięwzięciem organizacyjnym było utworzenie w Poznaniu przez przedstawicieli 15 organizacji związkowych z Wielkopolski Komitetu organizacyjnego Federacji Związków Zawodowych Pracowników Przemysłu Metalowego Ziemi Wielkopolskiej. Był kwiecień 1983 roku.

Miesiąc później doszło do spotkania przedstawicieli 279 organizacji związkowych Metalowców z całego Kraju. Powołano wówczas grupę założycielską Federacji Związków Zawodowych Pracowników Przemysłu Metalowego i Elektromaszynowego.

W czerwcu 1983 roku wyłoniono Komitet Założycielski i już w lipcu były przygotowane dokumenty potrzebne do zarejestrowania Federacji.

5 października 1983 roku Sąd Wojewódzki w Warszawie pod numerem „8” zarejestrował Federację Związków Zawodowych Pracowników Przemysłu Metalowego i Elektromaszynowego „METALOWCY”.

Dwa miesiące później na początku grudnia w Poznaniu odbył się I Zjazd Federacji.

W tym okresie do Federacji należało około 400 organizacji zakładowych. Według różnych danych można przyjąć, że organizacje te liczyły łącznie około 700 tys. członków. Jednak już ta

liczba świadczy jak bardzo spadła liczba naszych członków oceniana w 1979 roku na 1,4 mln.

Wkrótce w przemyśle elektromaszynowym powstają następne Federacje w tym Federacja Przemysłu Lotniczego i Specjalnego, Budowy i Remontów Statków, Okrętów czy też Polmozbytu.

Nastąpiło znaczne rozdrobnienie ruchu związkowego, które utrzymuje się do dzisiaj i niejednokrotnie jest przeszkodą w naszych działaniach.

Nie znaczy to, że ostatnie 25 lat to czas dla Metalowców stracony. Co prawda wróżyli nam, że znikniemy ze sceny związkowej, że to rozdział zamknięty w historii ruchu zawodowego w Polsce. Tak się nie stało.

Pomimo wielu trudności, znacznego spadku uzwiązkowienia, utraty znacznej części majątku, Metalowcy działają z nie mniejszą determinacją niż wcześniej stają w obronie praw pracowniczych.

Zmienił się ustrój polityczny. Stanęliśmy przed nowymi wyzwaniami. Wzrastała odpowiedzialność związków zawodowych występujących w obronie przywilejów pracowniczych. Jak nigdy dotąd, musieliśmy bronić ludzi przed zwolnieniami z pracy, co w okresie transformacji było niezwykle trudne. Rosły problemy emerytów i rencistów.

Metalowcy zawsze wspierali inicjatywy mające poprawić los pracowników. Pomijając cały szereg działań leżących w sferze zainteresowania Związków, chcemy tylko przypomnieć, że to nasza Federacja była w roku 2000 inicjatorem Paktu Kapitał – Praca, paktu, który miał doprowadzić do ogólnokrajowego porozumienia wszystkich central związkowych, pracodawców i rządu. Nasza inicjatywa nie została podjęta, chociaż niemal wszystkie późniejsze rządy powracały do tej inicjatywy w różnej formie i pod różnymi nazwami.

To Metalowcy w roku 2003 występowali do OPZZ, „Solidarności” i Forum Związków Zawodowych by zawrzeć porozumienie w kluczowych kwestiach i jednym frontem występować wobec pracodawców i rządu. Wierzymy, że inicjatywy te w takiej czy innej formie zostaną zrealizowane.

Związki Zawodowe Metalowców pamiętają o swojej historii, ale trzeba patrzeć naprzód. Dlatego już w 1998 roku rozpoczęliśmy działania zmierzające do włączenia się naszej Federacji w

Europejski ruch związkowy rozpoczynając współpracę z kolegami z IG Metallu. W roku 2002 skierowaliśmy wnioski o przyjęcie w poczet członków Europejskiej Federacji Metalowców. W grudniu 2006 roku zostaliśmy członkami tej Federacji.

Zdajemy sobie sprawę, że przedstawiony przez nas krótki opis historii Związków Zawodowych Metalowców w Polsce jest daleki od doskonałości i niepełny. Mamy jednak nadzieje, że chociaż w pigułce przybliżyliśmy wszystkim 100 letnią historię związku. Może będzie to także przyczynek do zorganizowania konferencji poświęconej naszej historii.